

Sygn. akt II CSKP 919/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 lutego 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Grela (przewodniczący)
SSN Ewa Stefańska (sprawozdawca)
SSN Krzysztof Wesołowski

w sprawie z powództwa P. spółki akcyjnej w B.
przeciwko K. K.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 28 lutego 2023 r.
w Izbie Cywilnej w Warszawie,
skargi kasacyjnej pozwanej
od wyroku Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze
z 27 maja 2020 r., sygn. akt II Ca 127/20,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w Jeleniej Górze do ponownego rozpoznania,
pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powód P. Spółka Akcyjna w B. domagał się zasądzenia w postępowaniu nakazowym od pozwanej K. K. na jego rzecz kwoty 57 124,68 zł z odsetkami

umownymi za opóźnienie w wysokości dwukrotności odsetek ustawowych za opóźnienie liczonymi od 23 czerwca 2019 r. do dnia zapłaty. Nakazem zapłaty z 3 września 2019 r. wydanym w postępowaniu nakazowym Sąd Rejonowy w Lubaniu uwzględnił żądanie pozwu w całości. Wyrokiem z 18 grudnia 2019 r. Sąd Rejonowy w Lubaniu utrzymał w mocy nakaz zapłaty wydany w postępowaniu nakazowym i orzekł o kosztach postępowania.

Sąd Rejonowy ustalił, że 14 listopada 2018 r. K. K. zawarła z P. S.A. w B. umowę o udzielenie pożyczki gotówkowej w kwocie 50 000 zł, na którą składały się: całkowita kwota pożyczki, czyli suma wszystkich środków pieniężnych, nieobejmujących kredytowanych kosztów pożyczki, które pożyczkodawca udostępnił pożyczkobiorcy na podstawie umowy, wynosząca 25 000 zł, a także kredytowane koszty pożyczki, czyli kwota pieniężna wynosząca 25 000 zł, która miała zostać przeznaczona na zapłatę kosztów należnych w dniu zawarcia umowy, o których mowa w punkcie 1.4 umowy. Pożyczka została udzielona na okres 48 miesięcy, a jej spłata miała nastąpić w 48 miesięcznych ratach, zgodnie z harmonogramem spłat stanowiącym załącznik do umowy. Oprocentowanie pożyczki było stałe i wynosiło 9,96 % w skali roku. W związku z udzieleniem pożyczki kredytobiorca został zobowiązany do poniesienia następujących kosztów: opłaty przygotowawczej w wysokości 129 zł, wynagrodzenia prowizyjnego w wysokości 22 271 zł, a także wynagrodzenia z tytułu przyznania na wniosek pożyczkobiorcy „T.” w wysokości 2 600 zł. Całkowity koszt pożyczki wynosił 35 864 zł, a całkowita kwota do zapłaty przez pożyczkobiorcę, tj. suma całkowitego kosztu pożyczki i całkowitej kwoty pożyczki, wynosiła 60 864 zł. Strony ustaliły prawne zabezpieczenie spłaty kwot należnych pożyczkodawcy z tytułu umowy w formie weksla własnego *in blanco*.

W umowie pożyczki wskazano, że jeżeli pożyczkobiorca nie spłaci w terminie poszczególnych rat lub ich części lub innej kwoty związanej z umową, niespłacona kwota stanie się zadłużeniem przeterminowanym. Od każdego zadłużenia przeterminowanego pożyczkodawca miał naliczać odsetki za opóźnienie za każdy dzień opóźnienia w wysokości rocznej stopy oprocentowania zadłużenia przeterminowanego równej stopie odsetek maksymalnych za opóźnienie, o których mowa w art. 481 § 2¹ k.c. Zgodnie z treścią umowy pożyczkodawca zobowiązany

był do zachowania 30-dniowego okresu wypowiedzenia warunków umowy. Miał prawo wypełnić weksel *in blanco* na zasadach określonych w deklaracji wekslowej, w przypadku, gdy opóźnienie w płatności kwoty równej racie przekroczy 30 dni, po uprzednim wezwaniu pożyczkobiorcy do zapłaty zaległości w terminie 7 dni od daty otrzymania wezwania, a także w terminie 14 dni od wypowiedzenia umowy w trybie określonym w punkcie 8.1 (b).

Pismem z 24 kwietnia 2019 r. powód wezwał pozwaną do dobrowolnej zapłaty dwóch rat pożyczki wymagalnych w dniach 24 marca i 24 kwietnia 2019 r. w łącznej wysokości 2 536 zł, w terminie 7 dni od dnia otrzymania pisma. Jednocześnie poinformowano pożyczkobiorcę, że w przypadku braku wpłaty wskazanej kwoty w wyznaczonym terminie, umowa pożyczki zostanie wypowiedziana i wszystkie zobowiązania z niej wynikające zgodnie z warunkami umowy zostaną postawione w stan natychmiastowej wymagalności. K. K. nie uczyniła zadość powyższemu wezwaniu. Skutkowało to wypełnieniem przez pożyczkodawcę wystawionego przez pozwaną weksla *in blanco* na kwotę 57 124,68 zł, z terminem płatności przypadającym na 22 czerwca 2019 r.

Pismem z 23 maja 2019 r. pożyczkodawca wypowiedział umowę pożyczki ze względu na niespełnianie przez pożyczkobiorcę zobowiązań umownych zgodnie z ustalonym terminarzem spłat. Jednocześnie powód zawiadomił K. K., że zgodnie z postanowieniami umowy pożyczki oraz deklaracji wekslowej wystawiony przez nią weksel *in blanco* został wypełniony oraz wezwał ją do wykupu weksla w ciągu 30 dni, pod rygorem skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego. Pożyczkodawca wskazał, że na dzień wystawienia pisma zobowiązanie pozwanej wynikające z umowy pożyczki wynosi 57 124,68 zł, na co składają się kwota niespłaconej pożyczki w wysokości 57 060 zł oraz umowne odsetki za opóźnienie z tytułu braku spłaty rat w terminie, za każdy dzień zwłoki, w łącznej wysokości 64,68 zł.

Sąd Rejonowy wskazał, że przedmiotową umowę pożyczki należy zakwalifikować jako umowę o kredyt konsumencki w rozumieniu ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (dalej: u.k.k.), co wynika z art. 3 ust. 2 pkt 1 tej ustawy. Ustalił, że pozaodsetkowe koszty kredytu, wynoszące w niniejszej

sprawie 25 000 zł, nie przekraczają całkowitej kwoty pożyczki ani wysokości maksymalnych pozaodsetkowych kosztów kredytu obliczonych w sposób wskazany art. 36a ust. 1 u.k.k. (w brzmieniu obowiązującym w dacie zawarcia przez strony umowy pożyczki). Sąd pierwszej instancji zauważył, że pozwana nie kwestionowała wysokości zadłużenia, w tym twierdzeń powoda dotyczących liczby i terminów zapłaty uiszczonych przez nią rat. Wskazał, iż zgodnie z łączącą strony umową pożyczki, całkowita kwota do zapłaty przez pozwaną wynosiła 60 864 zł. Na poczet należności wynikających z umowy pożyczki pozwana dokonała wpłat w łącznej kwocie 3 804 zł, a tym samym tytułem należności głównej jej zobowiązanie wobec powoda opiewało na kwotę 57 060 zł. Zdaniem Sądu Rejonowego, od kwoty dochodzonej pozwem powód mógł domagać się odsetek ustawowych za opóźnienie od 23 czerwca 2019 r. (dzień następny po dniu wymagalności roszczenia w związku z wypowiedzeniem umowy pożyczki), co znajduje uzasadnienie w treści art. 48 pkt 2 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. Prawo wekslowe. Żądanie pozwu zasługiwało na uwzględnienie w całości, albowiem weksel wypełniony został, zgodnie z deklaracją wekslową, na kwotę zobowiązania pozwanej wynikającą z łączącego ją z powodem stosunku podstawowego.

Wyrokiem z 27 maja 2020 r. Sąd Okręgowy w Jeleniej Górze oddalił apelację pozwanej od wyroku Sądu pierwszej instancji. Na wstępie Sąd odwoławczy odniósł się do kwestii doręczenia pozwanej pisma powoda z 4 grudnia 2019 r. Wskazał, że nawet gdyby przyjąć, iż doręczenie tego pisma nastąpiło po zamknięciu rozprawy, to okoliczność ta nie stanowiła wystarczającej podstawy do przyjęcia, że pozwana została pozbawiona możliwości obrony swych praw. Dowód z dokumentów stanowiących załączniki do pisma z 4 grudnia 2019 r. został przeprowadzony przez Sąd pierwszej instancji na rozprawie 18 grudnia 2019 r., zaś z jej przebiegu nie wynika, aby pozwana składała jakiekolwiek zastrzeżenia co do ich treści. Również w apelacji nie zawarto zarzutów, które dotyczyłyby treści lub prawdziwości dokumentów, które potwierdzały treść łączącego strony stosunku zobowiązaniowego. Pozwana oprócz twierdzenia, że dokumenty te zostały jej doręczone po zamknięciu rozprawy, nie przedstawiła żadnych innych zarzutów dotyczących stosunku podstawowego. Sąd Okręgowy wskazał, że obowiązek uiszczenia prowizji oraz jej wysokość wynikała z łączącej strony umowy.

Zaakceptował podany przez Sąd Rejonowy sposób wyliczenia pozaodsetkowych kosztów kredytu i wskazał, że przewidziana w umowie prowizja wraz z opłatą przygotowawczą oraz opłatą za dodatkową usługę „T.” nie wykraczały poza dopuszczone przez ustawodawcę pozaodsetkowe koszty kredytu.

Pozwana wniosła skargę kasacyjną, w której zaskarżyła wyrok Sądu Okręgowego w całości oraz domagała się jego uchylenia w całości i przekazania sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania. Zarzuciła naruszenie: (1) punktu 8.1 lit a umowy pożyczki poprzez uznanie, że zostały spełnione warunki do jej wypowiedzenia oraz że należności z tej umowy stały się wymagalne w związku z jej wypowiedzeniem; (2) art. 385¹ § 1 i § 4, art. 58 k.c. przez ich niezastosowanie oraz art. 36a ustawy o kredycie konsumenckim poprzez uznanie, że skoro pozaodsetkowe koszty kredytu odpowiadają treści tego przepisu, nie można mówić o naruszeniu art. 385¹ oraz 58 k.c.; (3) art. 378 k.p.c. poprzez nierozpoznanie przez Sąd drugiej instancji wpływu art. 385¹ oraz art. 58 k.c. na sytuację prawną pozwanej i uznanie, że zastosowanie będzie miał w tej sprawie jedynie art. 36a ustawy o kredycie konsumenckim.

W odpowiedzi powód wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej i zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługuje na uwzględnienie w zakresie, w jakim skutkuje uchyleniem zaskarżonego wyroku w całości i przekazaniem sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Ma rację skarżąca zarzucając naruszenie art. 36a ustawy o kredycie konsumenckim (dalej: u.k.k.) poprzez błędne uznanie, że skoro pozaodsetkowe koszty kredytu odpowiadają treści tego przepisu, nie można mówić o naruszeniu art. 385¹ i art. 58 k.c., a także naruszenie art. 378 k.p.c. poprzez nierozpoznanie przez Sąd drugiej instancji wpływu art. 385¹ i art. 58 k.c. na sytuację prawną pozwanej. Kwestię tę przesądził już Sąd Najwyższy w uchwale z 26 października 2021 r., III CZP 42/20, w której wyjaśnił, że okoliczność, iż pozaodsetkowe koszty kredytu konsumenckiego nie przekraczają wysokości określonej w art. 36a ust. 1 i 2 ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim, nie wyłącza oceny czy

postanowienia określające te koszty są niedozwolone (art. 385¹ § 1 k.c.). Tymczasem Sąd Okręgowy w przedmiotowej sprawie zaniechał dokonania tej oceny, pomimo że spoczywał na nim taki obowiązek.

W uzasadnieniu powołanej uchwały Sąd Najwyższy analizował zagadnienie czy postanowienia określające pozaodsetkowe koszty kredytu (w tym ich wysokość) mogą podlegać ocenie pod kątem art. 385¹ § 1 k.c. (stanowiąc niedozwolone postanowienia umowne), jeżeli wysokość tych kosztów nie przekracza granic przewidzianych w art. 36a u.k.k. Udzielając twierdzącej odpowiedzi na to pytanie Sąd Najwyższy kierował się w szczególności zakresem zastosowania art. 385¹-385⁴ k.c., a więc przepisów przyjętych w celu transpozycji do prawa polskiego postanowień dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. U. UE. L. z 1993 r. Nr 95, str. 29 z późn. zm., dalej: dyrektywa 93/13).

Sąd Najwyższy wskazał, że zgodnie z art. 1 ust. 2 tej dyrektywy z zakresu jej zastosowania wyłączono klauzule odzwierciedlające m.in. obowiązujące przepisy ustawowe lub wykonawcze. Stosownie do motywu 13 dyrektywy 93/13 wiązało się to z założeniem, że obowiązujące w Państwach Członkowskich przepisy ustawowe i wykonawcze, które bezpośrednio lub pośrednio ustalają postanowienia umów konsumenckich, nie zawierają nieuczciwych warunków. Jednakże znaczenie tego wyłączenia wyjaśniono w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, m.in. w wyroku z 26 marca 2020 r. w sprawie C-779/18 Mikrokasa S.A. i Revenue Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty przeciwko XO. Trybunał wskazał, iż wyłączenie przewidziane w art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13 podlega wykładni ścisłej (pkt 52) i że klauzula jest objęta tym wyłączeniem tylko wtedy, gdy odzwierciedla przepis ustawowy lub wykonawczy, który ma charakter bezwzględnie obowiązujący (pkt 50-51), czego zbadanie należy do sądu odsyłającego (pkt 53). Wiąże się to z założeniem, że ustawodawca krajowy ustanowił równowagę pomiędzy ogółem praw i obowiązków stron określonych umów (pkt 54).

Orzekając w sprawie, w której stan faktyczny był analogiczny do ustalonego przez Sąd Okręgowy w niniejszej sprawie, Trybunał uznał, że nie widać, aby sporne

klauzule odzwierciedlały w ścisłym tego słowa znaczeniu art. 36a ust. 1 u.k.k. (pkt 56), gdyż przepis ten „nie wydaje się (...) sam w sobie określać praw i obowiązków stron umowy, lecz poprzestaje na ograniczeniu ich swobody ustalenia pozaodsetkowych kosztów kredytu powyżej pewnego poziomu i w żaden sposób nie stoi na przeszkodzie temu, aby sąd krajowy sprawdził, czy takie ustalenie ma ewentualnie nieuczciwy charakter poniżej określonego prawnie pułapu” (pkt 57). W konsekwencji Trybunał orzekł, iż „art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że z zakresu stosowania tej dyrektywy nie jest wyłączony warunek umowny, w którym ustala się całkowite pozaodsetkowe koszty kredytu z poszanowaniem maksymalnego pułapu przewidzianego w przepisie krajowym, niekoniecznie biorąc przy tym pod uwagę rzeczywiście ponoszone koszty” (pkt 58 i sentencja).

Odwołując się do powołanych wyżej rozważań, podtrzymanych w kolejnych orzeczeniach TSUE (zob. m.in. pkt 58-63 wyroku z 3 września 2020 r. w połączonych sprawach C-84/19, C-222/19 i C 252/19), Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały uznał, że okoliczność, iż pozaodsetkowe koszty kredytu konsumenckiego nie przekraczają wysokości określonej w art. 36a ust. 1 i 2 u.k.k., nie wyłącza dopuszczalności i obowiązku oceny przez sąd (z urzędu), czy postanowienia określające te koszty są niedozwolone (art. 385¹ § 1 k.c.). Jest bowiem oczywiste, że przepisy art. 36a u.k.k. nie określają pozytywnie, w sposób bezwzględnie wiążący, liczby, charakteru i konkretnej wysokości kosztów składających się na pozaodsetkowe koszty kredytu, a jedynie wytyczają ramy, w których postanowienia umowy kredytu konsumenckiego, określające te koszty, muszą się mieścić. Korzystając ze swobody kontraktowej, którą zapewniają te ramy, strony (w praktyce przedsiębiorca) nie mogą pomijać dodatkowych, ustawowych ograniczeń swobody kontraktowej, wynikających z art. 385¹ i n.k.c. Stosowane w umowie postanowienia nie mogą kształtować ponoszonych przez kredytobiorcę-konsumenta pozaodsetkowych kosztów kredytu w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy.

Wobec treści zapadłego w niniejszej sprawie wyroku uchylającego w całości zaskarżone orzeczenie i przekazującego sprawę Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania, na obecnym etapie postępowania niecelowe było

odnoszenie się przez Sąd Najwyższy do pozostałych zarzutów zawartych w skardze kasacyjnej.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., orzekł jak w sentencji.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 108 § 2 w zw. z art. 398²¹ k.p.c.

(r.g.)

[ał]